

*Н. І. Железнякова,
студентка V курсу 4 групи
Слідчо-криміналістичного інституту,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків*

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ПІД ЧАС ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ

Вирішення проблеми соціально-психологічної адаптації осіб, які потрапили до місць позбавлення волі, є завжди пріоритетним напрямом діяльності, тому що від того, наскільки успішно відбудуватиметься процес пристосування засуджених до нових соціальних умов, наскільки швидко вони зможуть засвоїти нові норми, правила поведінки в домінуючому соціумі, залежить їх подальша доля й доля їх близьких. Розгляд соціально-психологічної адаптації засуджених є актуальним напрямом для прогнозу їх поведінки в даному середовищі, а також для надання кваліфікованої психологічної допомоги[1].

У сучасній теорії кримінально-виконавчого права не вироблено єдиного підходу стосовно розуміння поняття соціальної адаптації осіб до умов позбавлення волі. В юридичній літературі зустрічаються часом діаметрально протилежні погляди у висвітленні даного питання. В. М. Трубніков заперечує концепцію пристосовництва, вказуючи, що з цим не можна погодитися, адже в такому разі поняття соціальної адаптації розглядається лише як пристосування, залучення особи до соціального середовища і не додається значення зворотній дії соціального середовища на особистість. Тому, мабуть, правильно вважає І. В. Гуськов, який зазначає, що це процес залучення засуджених до соціального середовища, що має не лише добровільний, але і примусовий характер, пов'язаний зі встановленням на період судимості деяких правообмежень на тісну взаємодію з соціальним середовищем із метою усвідомленого підпорядкування правовим і іншим соціальним нормам. Процес соціальної адаптації особистості до змінних умов життя необхідно трактувати значно ширше, ніж її пристосування до умов існування. Можна сказати, що соціально-психологічна адаптація – це процес взаємодії особистості й соціального середовища, під час якого відбувається активне пристосування психіки особистості до умов фізичного та соціального середовища, що виникає у зв'язку зі змінами в соціальному середовищі або переходом з одного соціального середовища в інше [2].

Вивчаючи соціальну адаптацію, можна виділити основні психологічні стани засудженого, що відбивають можливість виконувати ним певні функції:

- 1) адекватне сприйняття навколишньої дійсності й власного організму;
- 2) адекватна система відносин і спілкування;
- 3) здатність до праці, навчання, організації дозвілля й відпочинку;
- 4) здатність до самообслуговування й взаємообслуговування в колективі.

Перебування людини в умовах позбавлення волі зумовлює існування обмеження її незалежності, що проявляється таким чином: засуджений поміщується до певної групи, зобов'язаної підкорюватись встановленим у чинному законодавстві правилам поведінки, доступ до отримання інформації у нього обмежений, засуджений пристосовує свою поведінку до вимог режиму, повинен підкорятися персоналу колонії і т.п. Таким чином, правила режиму позбавлення волі побудовані з розрахунком на те, щоб поставити засудженого у певні межі поведінки [3].

Важливим аспектом соціальної адаптації є прийняття індивідом соціальної ролі в умовах неволі. Цим зумовлено віднесення соціальної адаптації до одного з основних соціально-психологічних механізмів соціалізації особистості. Ефективність соціальної адаптації в значній мірі залежить від того, наскільки адекватно індивід сприймає себе й свої соціальні зв'язки. Успішність процесу адаптації до умов позбавлення волі залежить від низки факторів: розуміння суті й необхідності правообмежень, яким людина піддається; усвідомлення серйозності свого нового становища; включення в діяльність для пошуку шляхів, які могли б законним способом полегшити становище; впливу інших засуджених[4].

Психічний стан засуджених істотно змінюється залежно від часу знаходження в пенітенціарній установі. Найбільш глибокі переживання характерні для початкової адаптації до умов конкретної установи або загального орієнтування. Нерідко засуджені, налякані «колишніми» злочинцями, починають із побоюванням і недовірою ставитися до вимог адміністрації виправної установи. Це веде до виникнення психологічного бар'єра між вихователями й засудженими, створює певні труднощі для правильного поводження засуджених. Надалі в особистісній динаміці засудженого стабілізуються дві тенденції: перша складається в успішному завершенні пристосування до умов соціальної ізоляції; друга характеризується поглибленням і наростанням негативних змін в особистості, їх закріпленням, що перешкоджає успішній адаптації до умов позбавлення волі, а отже, виправленню й перевихованню. Тому адаптація

засудженого буде проходити успішніше, якщо вдасться зняти його внутрішній опір новим вимогам і направити його активність на досягнення соціально значимих цілей[5].

Засуджені адаптуються до умов соціальної ізоляції шляхом агресивної або неагресивної поведінки. З. А. Колесникова та Є. Ф. Штефан описали психологічний портрет особистості агресивного злочинця. Для нього характерні: агресія, ворожість, тривожність, невірноваженість, емоційна нестійкість, слабкий самоконтроль та конфліктність.

Р. Кратчфілді і Н. Лівсон вважають, що контролю над агресією можна досягти через навчання і виховання. На їх думку, процес навчання контролювання своїх агресивних прагнень чи здатність виражати їх у формах, прийнятних в рамках даної цивілізації, називається соціалізацією агресії.

Основними ознаками нормальної адаптації є: відповідність поведінки засудженого реальній інформації про перспективи його перебування в місцях позбавлення волі; дотримання ним режиму відбування покарання, вимог адміністрації; здатність контролювати свою поведінку та емоції. Р. Берон і Д. Річардсон зазначають позитивний вплив моделей неагресивної поведінки. На їх думку, існує безліч ситуацій, в яких відчувається напруження, їх можна розрядити, якщо задіяні в них особи демонструють стриману поведінку, закликають не йти на крайні заходи або роблять те й інше разом [6].

Отже, за своєю суттю соціально-психологічна адаптація – це розвиток особистості, що вимагає від індивіда все складнішої й гнучкішої реакції пристосування до нових вимог середовища, нових соціальних очікувань в місцях позбавлення волі. Тому можна сказати, що на успішність процесу соціально-психологічної адаптації впливають такі соціально-психологічні чинники: соціальна ізоляція, емоційна напруженість, посилений вплив соціального середовища, колектив засуджених, стресові ситуації, конфлікти. Тобто основними завданнями має стати розроблення психокорекційних заходів, спрямованих на зниження рівня дезадаптації засуджених в умовах соціальної ізоляції, а також планування співробітниками виправних установ роботи з засудженими.

С п и с о к л і т е р а т у р и

1. Бараш Є. Ю. Організаційно-правові аспекти соціальної адаптації засуджених / Є. Ю. Бараш, Є. Є. Купрієнко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2016. – № 11. – С. 36–43.
2. Градецький А. В. Соціальна адаптація засуджених до позбавлення волі / А. В. Градецький // Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.– Запоріжжя : ЗЮІ ДДУВС, 2010. – № 1.
3. Таволжанський О. В. Цілі соціально-виховної роботи з засудженими до позбавлення волі / О. В. Таволжанський // Вісник Запорізького національного університету. – 2013. –№ 3. – С. 225–229.
4. Соціальна адаптація засуджених до позбавлення волі [Електронний ресурс] / Науково-практична Інтернет-конференція 10.10.2012. – Секція № 5. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=374%3A101012-17&catid=51%3A5-1012&Itemid=63&lang=ru
5. Шкраб'юк В. Соціально-психологічна адаптація засуджених в умовах соціальної ізоляції / В. Шкраб'юк // Збірник наукових праць : філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Прикарпат.нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2011. – Вип. 16. – Ч. 2. – С. 181–190.
6. Гуцуляк М. Я. Соціальна адаптація засуджених як основна ознака ресоціалізації / М. Я. Гуцуляк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.– Львів. – 2010. – № 4. – С. 361–368.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

ТОМ 2

Харків
2017

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

Організаційний комітет:

Гетьман А. П. – голова організаційного комітету, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України;

Головкін Б. М. – заступник голови організаційного комітету, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Ткачова О. В. – відповідальний секретар, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Автухов К. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

Таволжанський О. В. – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Перспективи реформування кримінально-виконавчої системи України: матеріали круглого столу студентів, аспірантів, молодих вчених (4 квітня 2017 року, м. Харків): в 2т. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А.П. Гетьмана, Б. М. Головкина та інш. – Харків : Юрайт, 2017. – Т2 ., – 260 стр.
ISBN – 978-966-2740-94-3

У збірник увійшли наукові доповіді та тези виступів учасників круглого столу, присвяченого перспективам реформування кримінально-виконавчої системи України.

Матеріали подані в авторській редакції.

The collection made scientific reports and abstracts of the participants of the round table devoted to the prospects of reforming the penal system of Ukraine. Materials for were presented by the authors.

ISBN – 978-966-2740-94-3

УДК 343.8
ББК 67.309 (4УКР)

© Гетьман А.П., Головкін Б.М. та інш., 2017
© “Юрайт”, 2017

З М І С Т

Бабій О. Г., Гавриленко М. М. Клименко Є. А.	Пенітенціарна пробація як складова ресоціалізації в Україні.....	3
Бірюков М. С.	Зміни до порядку направлення осіб до відбування покарання у виді позбавлення волі.....	10
Богатюк О. В.	Мета соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.....	13
Бугайчук А. А.	Сучасна кримінально-виконавча політика України.....	17
Бурикін В. В.	Про імперативність ресоціалізації звільненої з установи виконання покарання особи.....	21
Вовк М. М.	Відповідність вітчизняного законо-давства у сфері виконання покарань між-народним та європейським стандартам поведження із засудженими.....	24
Гадзіна М. Ю.	Звільнення від відбування покарання за хворобою: проблеми та шляхи їх розв'язання.....	28
Герашенко С.	Виконання покарання у виді арешту.....	32
Гнітій А. О.	Проблемні питання застосування та виконання покарань у виді громадських робіт.....	35
Голєв В. І.	Виправні роботи на сучасному етапі розвитку кримінально-виконавчої системи.....	39
Головко Д. Є.	Кримінально-правові проблеми застосування звільнення від відбування покарання за хворобою.....	42

Грабовська Я.Г.	Особливості виправлення та ресоціалізації неповнолітніх.....	47
Григоренко В. О.	Відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками.....	50
Грицева О. О.	Матеріально-побутове забезпечення засуджених до позбавлення волі.....	54
Гриша І. О.	Міжнародний досвід застосування покарання у виді громадських робіт.....	58
Дейнега К. В.	Участь громадськості у виправленні та ресоціалізації засуджених.....	62
Дейнега М. В.	Праця засудженого в умовах ізоляції в контексті реалізації його матеріальних зобов'язань.....	66
Джелалі В. Ф.	Деякі проблеми виправлення та ресоціалізації неповнолітніх осіб.....	70
Дзандзава Г. М.	Медико-санітарне забезпечення засуджених до позбавлення волі.....	74
Дроздова В. І.	Потрапляння наркотичних засобів до установ виконання покарань.....	78
Дуброва Т. В.	До питання про право на свободу віросповідання засуджених до позбавлення волі.....	81
Железнякова Н. І.	Соціальна адаптація засуджених до позбавлення волі під час відбування покарання.....	84
Задерей О. В.	Застосування амністії до осіб, які вчинили злочини проти основ національної безпеки: правовий аспект та перспективи застосування в сучасних українських реаліях.....	88

Зайцева А. О.	Поняття та порядок звільнення засуджених від відбування покарання у зв'язку з помилуванням.....	91
Зелінська І. А.	Проблема переведення засудженого з однієї виправної колонії до іншої.....	94
Йосипенко Н. П.	Освіта як засіб виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених до позбавлення волі, на прикладі зарубіжних країн.....	97
Іванов Д. В.	Перспективи створення приватних колоній в Україні.....	100
Карпова В. В.	Соціально-виховна робота із засудженими до довічного позбавлення волі.....	103
Козаченко Т. О.	Щодо доцільності застосування покарання у виді обмеження волі.....	107
Козярин Д. Ю.	Особливості ресоціалізації засуджених неповнолітніх.....	111
Колісник Л. Г.	Питання забезпечення права засуджених на охорону здоров'я.....	115
Кудря А. Р.	Забезпечення конституційного права засуджених на охорону здоров'я: основні проблеми та можливі шляхи їх вирішення...	119
Куктенко Є. Л.	Пробація щодо неповнолітніх як спосіб попередження злочинності.....	123
Курочкіна О. О.	Порівняльна характеристика змісту і основних ознак виконання покарання у виді виправних робіт в радянський період та за часів незалежності України.....	127
Кухар К. І.	Актуальні проблеми застосування інститутів амністії та помилування в Україні.....	130
Кушнір Я. О.	Про забезпечення доступу до освіти осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.....	135

Лук'яненко Н.Ю.	Ресоціалізація засуджених як напрям державної пенітенціарної політики.....	138
Лучникова Д. Ю.	Проблеми ресоціалізації осіб, які не досягли повноліття.....	141
Ляшкевич Є. І.	Місце законних інтересів у складі правового статусу засуджених.....	144
Мандзюк М.	Проблемні аспекти ресоціалізації засуджених.....	146
Михайлова Г. В.	Проблеми підготовки засуджених до звільнення від відбування покарання.....	149
Ненька Г. Ю.	Проблеми застосування покарання у виді виправних робіт.....	152
Онищенко А. Г.	Запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань шляхом реалізації індивідуальних заходів.....	156
Оніщенко З. О.	Правовий механізм забезпечення безпеки засуджених осіб та персоналу в місцях позбавлення волі.....	159
Очерет М. О.	Роль соціально-виховної роботи із засудженими в установах виконання покарань..	162
Очкін Р. В.	Міжнародні аспекти проведення соціально-виховної роботи із засудженими до позбавлення волі.....	165
Панішева Ю. С.	Проблеми виконання покарання у виді довічного позбавлення волі.....	168/
Плеханов М.	Місце інституту пробації в системі ювенальної юстиції.....	171
Погребняк О. О.	Деякі питання забезпечення безпеки персоналу установ виконання покарань...	175
Позняк Ю. В.	Ресоціалізація неповнолітніх, засуджених до позбавлення волі.....	178

Поллак М. О.	Міжнародні стандарти поведіння із засудженими.....	182
Пономаренко Є. С.	Удосконалення функціонування слідчих ізоляторів в умовах реформування кримінально-виконавчої системи України...	185
Прокопенко О.Г.	Оцінка ризику вчинення повторного кримінального правопорушення як елемент досудової пробації.....	190
Прокоф'єва А. К.	Проблема правового забезпечення права засуджених на відбування покарання за місцем проживання.....	194
Романюк А. О.	Щодо гуманізації системи виконання покарань в Україні.....	197
Роянова І. В.	Правова сутність досудової пробації та підстави її застосування.....	202
Руденко А. М.	Діяльність громадських організацій та їх вплив на кримінально-виконавчу систему України.....	205
Савенко Є. О.	Соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі.....	209
Сархош Ю. Д.	Виправлення засудженого: до визна-чення поняття.....	213
Смирнова А. О.	Проблемні питання громадських робіт у системі кримінальних покарань.....	216
Суліменко О. В.	Ресоціалізація жінок, засуджених до позбавлення волі.....	219
Толокольнікова К. С.	До питання обмеження прав засуджених....	223
Уласевич Д. В	Активне виборче право засуджених.....	226
Червона С. Р.	Деякі аспекти виконання арешту.....	229
Чередниченко Д. А.	Виправлення як мета покарання засуджених до позбавлення волі.....	232

Чернишова Є. М.	Виховна робота з неповнолітніми в кримінально-виконавчому аспекті.....	235
Чусько В. В.	Пріоритетні завдання та перспективи реформування державних кримінально-виконавчих інспекцій в Україні в службу пробації.....	239
Шепеленко Л. В.	Інститут пробації: зарубіжний досвід і перспективи розвитку в Україні.....	243
Шульгата М. О.	Проблеми виконання покарання у виді штрафу.....	246
Щербакова К. Я.	Окремі питання доцільності створення слідчих органів державної кримінально-виконавчої служби України.....	251

Наукове видання

***ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ
УКРАЇНИ***

*Матеріали круглого столу
студентів, аспірантів, молодих учених*

(4 квітня 2017 року, м. Харків, Україна)

Відповідальний за випуск: Головкін Б. М.

Підп. до друку 26.05.2017. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.

Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 18,68. Облік.-вид. арк. 13,8.

Тираж 30 прим. Зам. № 114911. Ціна договірна.

Друкарня «Аладдин-Принт»

61023, м. Харків, вул. Сумська, 4, оф. 8

Тел.: (057) 764-72-11 <http://aladdin-print.ua>

Свідоцтво про державну реєстрацію В00 № 966600 від 28.03.2003 р.